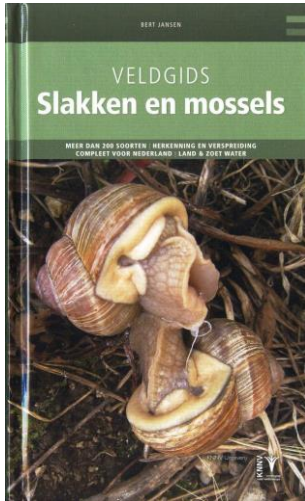

NIEUW IN DE JAN VERWEY BIBLIOTHEEK

Bert Jansen 2015. *Veldgids Slakken en mossels - land en zoetwater*. KNNV Uitgeverij Zeist. 272 pagina's. Prijs € 29,95.

Veel mensen zien wel schelpen op het strand liggen en kennen een aantal namen, maar de soorten die in Nederland in zoetwater en op het land leven, zijn nauwelijks bekend. Vanaf nu is er echter een veldgids die een goed overzicht geeft van alle soorten. Van de meer dan 200 in Nederland levende soorten worden kleurafbeeldingen van de schelp en/of het dier gegeven. Per pagina zijn in het kort de gegevens over de soort, waar het dier leeft en een verspreidingskaartje opgenomen.

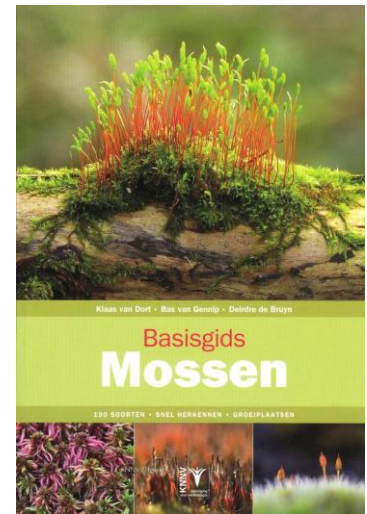
Het boek werd in oktober 2015 tijdens een symposium van de Nederlandse Malacologische Vereniging in Nijmegen gepresenteerd. Dit naar aanleiding van het 80-jarig bestaan van die vereniging. Dit is de club voor allen die zich op welke manier dan ook interesseren voor weekdieren (slakken/schelpen). Bert Jansen is één van de bekende leden en een amateur-malacoloog die onder andere inventarisaties in het veld uitvoert. Door zijn ervaring en de hulp van diverse experts heeft hij een boek samen kunnen stellen met de laatste stand van zaken. Want net zoals bij andere diergroepen, planten en paddenstoelen komen er nieuwe soorten Nederland binnen (en sommige verdwijnen) en verandert af en toe de naamgeving (vooral in de wetenschappelijke namen). Voor nu en de komende jaren zal deze veldgids het boek over landslakken, zoetwaterslakken en zoetwatermossels zijn.

De determinatietabel helpt een gevonden slakkenhuis of een mossel die bijvoorbeeld uit een sloot is opgediept, een naam te geven. Helaas gaat deze tabel vaak niet door tot op de soort. Maar met behulp van duidelijke foto's, tekeningen en beschrijvingen lukt het meestal wel je vondst op naam te brengen. In sommige gevallen lukt dat niet en is bijvoorbeeld anatomisch onderzoek aan de slak zelf nodig. Het is zo wie zo raadzaam in het begin determinaties te laten controleren.

Het is wel even wennen aan de namen van de onderdelen van een schelp. Bekende problemen ontstaan bij jonge dieren. Als je dat niet weet, gaat het fout als er afmetingen worden gevraagd. Een Wijngaardslak van 5 cm begint zijn leven met een schelpje van 2 mm! En slakken die op (sloot)oevers leven, vallen nogal eens in het water. Tijdens je onderzoek van slootjesdieren ligt er dan opeens een onbekend schelpje in je net. De tabel begint met de keuze: uit het water - van het land. Kom daar maar eens uit!

Wim Kuijper

Klaas van Dort, Bas van Gennip & Deirdre de Bruyn 2015. *Basisgids Mossen*. KNNV Uitgeverij Zeist. 168 pagina's Prijs € 21,95.

Deze gids behandelt 190 soorten mos, ruim een kwart van het aantal soorten dat in ons land is aangetroffen. In de inleiding zeggen de auteurs dat dit boek bedoeld is als introductieboek voor de belangstellende leek. Even verder merken zij op: "In de volgende hoofdstukken vertellen we alles wat nodig is om een onbekende mosplant op naam te brengen."

Zelf verdiep ik me al een aantal jaren in de wondere wereld van de mossen, maar nog steeds komt het regelmatig voor dat het mij niet lukt een gevonden mos op naam te brengen met de boeken die ik heb. Maakt dit boek de hoge verwachtingen waar? Het boek begint met een hoofdstukje over de bouw van mosplantjes en hun levenscyclus. Direct hierna volgt een stuk over de indeling in groepen: veenmossens, topkapselmossens, slaapmossens, hauwmossens, bebladerde levermossens en thalleuze levermossens. De meeste begrippen worden verduidelijkt met instructieve foto's. Dan volgt het hoofdstuk met determinatiesleutels. Eerst moet de hoofdgroep worden bepaald, daarna de familie en de juiste soort. Daarvoor zijn negen pagina's uitgetrokken. Dat is nogal weinig voor een mossengids. Het vorige introductieboek, de *Veldgids Mossen* (1998) telde 20 pagina's met tabellen en de *Beknopte Mosflora* (2006) heeft hiervoor 33 pagina's nodig. Deze ruimtewinst wordt allereerst behaald door de (zeer) zeldzame mossens, enkele daargelaten, niet te bespreken. Nog belangrijker in deze sleutels is dat in veel gevallen wordt afgezien van een tweedelige splitsing. Het kan zo maar gebeuren dat je uitkomt op een groep van drie tot zes soorten waarbij je verder moet zoeken aan de hand van de foto's en de bijbehorende tekst verderop in het boek. Belangrijk is, dat de kenmerken waarnaar wordt gevraagd, alle te zien zijn met een goede loep. Kenmerken die alleen door een microscoop zichtbaar worden, komen in deze sleutels niet voor, maar worden soms wel genoemd in het stukje tekst bij een soort.

Het grootste deel van het boek wordt uiteraard ingenomen door de soortbesprekingen. Daarbij gaat het om één soort per pagina, soms aangevuld met een zeldzaam familielid of een soort die sterk op de genoemde soort lijkt. De tekst beslaat slechts een zesde deel van de pagina; de rest wordt ingenomen door foto's. Daarbij is steeds een foto die het landschap laat zien waar de soort te vinden is. Als een mos in droge toestand er heel anders uitziet dan na een regenbui, is dat doorgaans ook met een foto in beeld

gebracht. De meeste foto's zijn van goede kwaliteit en laten veel details zien. Bij sommige soorten (bijvoorbeeld bij de slaapmossen) lukte het niet steeds de kenmerken goed in beeld te brengen.

Tenslotte de vraag: als we in onze omgeving een wandeling maken, kunnen we dan met dit boek (bijna) alle mossen op naam brengen? Vermoedelijk zal dat maar ten dele lukken. Mossen determineren is gewoon moeilijk, zeker als het gaat om de kleinere soorten. Maar ook sommige forse slaapmossen en veel veenmossen breng je met dit boek niet zo maar op naam. Daar komt echt meer voor kijken. Tenminste zo verging het mij. Dat neemt niet

weg dat dit boek een prima inleiding is op de bestudering van mossen en dat het boek er zeker in zal slagen het aantal mossenliefhebbers te vergroten. Voor het determineren van lastige soorten (en daar zijn er veel van!) is het raadzaam eens met een deskundige op stap te gaan en je aan te sluiten bij de Mossenwerkgroep. Deze groep komt iedere eerste dinsdag van de maand (september - april) bij elkaar in het Jan Verwey Natuurcentrum.

Jelle van Dijk

WAARNEMINGEN OKTOBER, NOVEMBER, DECEMBER 2015

Peter Spierenburg

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht is te vinden van de vogels die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

OPNIEUW EEN ZELDZAME TAPUIT

Na de Oostelijke Blonde Tapuit diende er zich in november weer een nieuwe soort aan voor ons waarnemingsgebied. Na de Oostelijke Blonde Tapuit van afgelopen voorjaar was dit opnieuw een zeldzame tapuit, de **Woestijntapuit**. Jan Wierda ontdekte de vogel net na de middag in de Elsgaesterpolder, op de plek waar in 2013 de Kleine Klapekster bivakkeerde. Daar zat hij afwisselend in de tuintjes aan de ene kant van de weg en het grasland aan de andere. Het was een fraaie eerstejaars man. Met zijn zandkleurige verenkleed, zwarte keel en grotendeels zwarte staart was hij onmiskenbaar. De eerste vogelaars uit de buurt waren al na 20 minuten ter plekke. Tot het donker trok de vogel vele tientallen belangstellenden. De volgende ochtend bleek hij er nog te zitten en was hij ook voor vogelaars van verder weg binnen bereik. Met tussenpozen was hij de hele dag te zien. Ruim over de honderd vogelaars voerden hem uiteindelijk in op

www.waarneming.nl. De Woestijntapuit is net een tikje minder zeldzaam dan de Oostelijke Blonde Tapuit. Sinds 2005 wordt jaarlijks wel één Woestijntapuit gezien in Nederland, maar vaak ook niet meer dan dat. Hij broedt in de woestijnen van Noord-Afrika en het Midden-Oosten en de dorre hoogvlaktes van Centraal-Azië vanaf het Kaspische gebied tot in Mongolië en de Himalaya. De dwaalgasten in Europa blijken met name uit Centraal-Azië te komen. Dit zijn vogels die in de winter in Saoedi-Arabië en Noordoost-Afrika terecht hadden moeten komen. Een kwartslag verkeerd in de richting en ze belanden in onze regionen. De waarnemingen zijn in de herfst altijd laat in het seizoen en een waarneming in november past daar goed bij. Bijna de helft van de waarnemingen in Nederland komt uit die maand. Daarna komen vooral de maanden oktober en december. Op dat moment zijn de gewone Tapuiten al vrijwel doorgetrokken, op een enkele achterblijver na. Late tapuiten zijn dus altijd belangrijk om goed op te letten, want je weet nooit of je een keer zo'n verdwaald beest van de Centraal-Aziatische hoogvlaktes tegen het lijf loopt.

Woestijntapuit 21-11-2015 Elsgaesterpolder ©Joost van der Sluijs